Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 10 No.1 (January–June) 2018

การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ : กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

เฉลิมวุฒิ อุตโน, จำลอง โพธิ์บุญ
คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
E-mail : nametco014@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และกำหนดทางเลือกในการพัฒนาและประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากทางเลือกในการพัฒนาดังกล่าว เพื่อเสนอทางเลือกในการพัฒนาที่จะส่งผลด้านลบน้อยที่สุด แต่มีผลด้านบวกมากที่สุดต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการป้องกันและบรรเทาผลด้านลบ จากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ 2 ทางเลือก ได้แก่ 1) ไม่มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ 2) มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมดมาใช้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทัศนภาพเชิงพรรณนาจากข้อมูลเอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ทางเลือกที่ 2 เป็นทางเลือกที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ มากกว่า เนื่องจากเกิดผลดีต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น เกิดอาชีพใหม่ ๆ เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้ แต่ทางเลือกดังกล่าวอาจส่งผลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการ มาตรการป้องกันและบรรเทาผลที่เกิดขึ้นจากทางเลือกนี้ อาทิ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ประชาชนให้ทั่วถึงและชัดเจน โดยนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านทั้งผลดีผลเสียในระยะสั้นและระยะยาว และสร้างแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในภาพรวมทั้งอำเภอ

คำสำคัญ : การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ เขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University
Vol. 10 No.1 (January–June) 2018

Strategic Environmental Assessment: a Case Study of the Special Economic Zone Chiang Khong District, Chiang Rai Province

Chalermwut Uttano and Chamlong Poboon
Graduate School of Environmental Development Administration
National Institute Development Administration
E-mail : nametco014@gmail.com

Abstract

This research studied the Special Economic Zone (SEZ) Development Strategy of Chiang Khong District, Chiang Rai Province, defined the alternatives and assessed the economic, social and environmental impacts to suggest alternatives that were likely to have minimal negative impacts and maximum positive impacts on the local economy, society and environment, as well as the measures to prevent and mitigate negative impacts from this alternative. The 2 alternatives were: 1) not adopt the Special Economic Zone (SEZ) development strategies; 2) adopt the whole strategies to develop the special economic zone. The scenario analysis with descriptive study of the document and the content analysis of the data from the stakeholder interviews were employed for the assessment. The second alternative was the better choice for the Special Economic Zone (SEZ) development as it could clearly create economic benefits such as new occupations, more employment, and more income. However, it would impose several negative impacts on the society and the environment. Suggested measures to prevent and mitigate the impacts arising from the alternative were to disseminate information to the public clearly and comprehensively both the benefits and negative effects in the short and long term, and to create an overall environmental management plan for the district.

Keywords: strategic environmental assessment, special economic zone, Chiang Khong District.

บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเน้นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการขาดสมดุลในการพัฒนา กรณีปัญหามาบตาพุดเป็นบทเรียนสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ขาดความสมดุลขณะเดียวกันได้สะท้อนถึงจุดอ่อนและข้อจำกัดของการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment, EIA) ที่เป็นเครื่องมือป้องกันและบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนา ทำให้ทุกภาคส่วนพยายามหาทางออกร่วมกันด้วยการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ นั่นคือ นโยบายและแผนที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศ เครื่องมือหนึ่งที่จะเป็นทางออกร่วมกันของสังคม คือ "การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์" (Strategic Environmental Assessment: SEA) ซึ่ง SEA เป็นกรอบแนวคิดและกระบวนการวิเคราะห์ ประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมตั้งแต่การพัฒนานโยบายและแผน โดยบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม และเปรียบเทียบทางเลือกในการตัดสินใจเพื่อให้การตัดสินใจนั้นมีคุณภาพ รอบคอบ โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (สุจิตรา วาสนาดำรงดี, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Victor and Agamuthu (2014) ที่ศึกษาเรื่องแนวโน้มการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของเอเชีย ซึ่งพบว่า การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของประเทศไทยไม่ได้กำหนดให้เป็นข้อบังคับระดับชาติ แต่มีการกำหนดเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติหรือระบุในนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น และปัญหาที่สำคัญคือประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดให้มีการจัดทำ SEA

รัฐบาลมีนโยบายที่จะปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยในประเด็นด้านการตลาด การค้า และการลงทุนจะเร่งรัดจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยให้ความสำคัญต่อจังหวัดชายแดน เพื่อส่งเสริมการค้า การตลาด การลงทุน การจ้างงาน และการใช้วัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียน และเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมและสร้างโอกาสจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2556 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่ (1) กำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ (2) กำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (สนพ.) ตั้งอยู่ที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และ (3) กำหนดให้หน่วยงานที่ประสงค์จะจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจัดทำร่างแผนแม่บทเสนอต่อ กนพ. และคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา และเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว กนพ. จะประกาศพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแผนแม่บท รวมถึงมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติการและเริ่มดำเนินงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต่อไปในอนาคต สำหรับพื้นที่เป้าหมายที่จะประกาศเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีจำนวน 12 พื้นที่ ได้แก่ 1. อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย 2. อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 3. อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย 4. อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 5. จังหวัดมุกดาหาร 6. จังหวัดนครพนม 7. จังหวัดหนองคาย 8. จังหวัดสระแก้ว 9. จังหวัดตราด 10.จังหวัดกาญจนบุรี 11. อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และ 12. จังหวัด

นราธิวาส (คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2558)

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีศักยภาพทางภูมิศาสตร์เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยง โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub - region : GMS) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) และความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation : BIMSTEC) เปรียบเสมือนเมืองหน้าด่านประตูเศรษฐกิจของประเทศไทย มีความได้เปรียบด้านคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ มีด่านถาวร 4 ด่าน และจุดผ่อนปรนรวม 10 แห่ง ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ มีการค้าชายแดนขยายตัวอย่างต่อเนื่องถึง 6 เท่า ในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา (สำนักงานอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, 2558) สำหรับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นหนึ่งในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของประเทศที่ได้รับการสนับสนุน รวมถึงอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน ตามประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ 2/2558 เรื่องกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 2 ลงวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้ตำบลครึ่ง ตำบลบุญเรือง ตำบลริมโขง ตำบลเวียง ตำบลศรีดอนชัย ตำบลสถาน และตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ เป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 2 (ภาพที่ 1) และได้มียุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ 11 กลยุทธ์ 36 โครงการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) ซึ่งกิจกรรมเชิงยุทธศาสตร์เหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดผลกระทบต่ออำเภอเชียงของ ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์มาศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ

ภาพที่ 1 เขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ และเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณใกล้เคียงในจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงราย เพื่อคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและวิเคราะห์ทางเลือกในการพัฒนาที่น่าจะส่งผลกระทบด้านลบน้อยที่สุดและมีผลบวกต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และเสนอแนวทางในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดจากทางเลือกในการพัฒนาดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และกำหนดทางเลือกในการพัฒนาและประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากทางเลือกในการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจดังกล่าว

2. เพื่อเสนอทางเลือกในการพัฒนาที่น่าจะส่งผลกระทบด้านลบน้อยที่สุดและมีผลกระทบด้านบวกมากที่สุดต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งแนวทางการป้องกันและ/หรือบรรเทาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวมรวมข้อมูลจากเอกสารและรายงานการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมในพื้นที่อำเภอเชียงของ โดยใช้แบบสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงผลการศึกษา ระยะเวลาที่ศึกษาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – สิงหาคม พ.ศ. 2558 สำหรับรายละเอียดวิธีการศึกษามีดังนี้

1. การพัฒนาตัวชี้วัด (Indicator) สำหรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์

การประเมินผลกระทบของทางเลือกต่างๆ ในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะประเมินผลกระทบสะสม โดยพิจารณาจากหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) 3 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (จำลอง โพธิ์บุญ, 2556: 6,7) โดยในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 13 ท่าน เป็นผู้ให้ค่าคะแนนน้ำหนักและจัดลำดับความสำคัญตัวชี้วัด ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการจากบริษัทที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 8 ท่าน และกลุ่มนักวิชาการและอาจารย์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 ท่าน

2. การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวนทั้งสิ้น 23 ราย ประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดเชียงราย, วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย, นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย, พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดเชียงราย, นักวิชาการแรงงานชำนาญการ สำนักงานแรงงาน จังหวัดเชียงราย, ปลัดสำนักงานอำเภอเชียงของ, รองประธานหอการค้า จังหวัดเชียงราย ฝ่ายพัฒนาระบบโลจิสติกส์และ GMS, นายกเทศมนตรีเวียงเชียงของ, นายกเทศมนตรีตำบลศรีดอนชัย, นายกเทศมนตรีตำบลห้วยซ้อ, ปลัดเทศมนตรีตำบลบุญเรือง, นายกเทศมนตรีตำบลครึ่ง, รองปลัดเทศมนตรีตำบลสถาน, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลริมโขง, ปลัดเทศบาลตำบลเวียง, กำนันตำบลครึ่ง, กำนันตำบลริมโขง, กำนันตำบลเวียง, กำนันตำบลสถาน, ผู้ใหญ่บ้านบ้านแก่นนคร หมู่ 13 ตำบลห้วยซ้อ, ผู้ใหญ่บ้านบ้านแดนเมือง หมู่ 6 ตำบลบุญเรือง, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหวาย หมู่ 1 ตำบลศรีดอนชัย และประธานกลุ่มรักษ์เชียงของ

3. การประเมินผลกระทบของทางเลือกในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

สำหรับการประเมินผลกระทบสะสม จะใช้วิธีการวิเคราะห์ทัศนภาพ (Scenario analysis) เชิงพรรณนาจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยให้ค่าคะแนนในแต่ละตัวชี้วัดที่อยู่ภายใต้ประเด็นของมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้กำหนดให้ค่าระดับผลกระทบสะสมเป็น 7 ระดับ แสดงดังตารางที่ 1

จากนั้นจึงสรุปผลการประเมินทางเลือกในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ว่าทางเลือกใด ที่มีความเหมาะสมที่สุดต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาจากคะแนนรวมของทั้ง 2 ทางเลือก รวมทั้งเสนอแนวทางในการป้องกันและ/หรือบรรเทาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากทางเลือกที่มีความเหมาะสมที่สุดในการดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 1 ระดับของผลกระทบสะสมที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนนต่อประเด็นและตัวชี้วัด

ระดับของผลกระทบสะสม	ความหมาย
+3	มีผลกระทบสะสมเชิงบวกระดับมาก
+2	มีผลกระทบสะสมเชิงบวกระดับปานกลาง
+1	มีผลกระทบสะสมเชิงบวกระดับน้อย
0	ไม่มีผลกระทบ
-1	มีผลกระทบสะสมเชิงลบระดับน้อย
-2	มีผลกระทบสะสมเชิงลบระดับปานกลาง
-3	มีผลกระทบสะสมเชิงลบระดับมาก

ผลการวิจัย

1. ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

บทบาทเชิงยุทธศาสตร์ของอำเภอเชียงของถูกกำหนดให้เป็น “ประตูการค้าสู่จีนตะวันตก เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวหลวงพระบาง” ซึ่งประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ 11 กลยุทธ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจครบวงจร

ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์เพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ 2) กลยุทธ์การจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน และ 3) กลยุทธ์การอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งข้ามแดน โดยมีกิจกรรมหลักภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ เขตการค้าปลอดภาษี การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One Stop Service) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์ขนส่งมวลชน เพิ่มมูลค่าการค้าชายแดนจากสินค้าที่ผลิตในพื้นที่ อำนวยความสะดวกการขนส่งผ่านแดน ในขณะเดียวกันก็ควบคุมการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าว สินค้าเกษตรกรและป้องกันสิ่งผิดกฎหมายที่ลักลอบนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างสมดุลในมิติด้านความมั่นคงของพื้นที่ไปพร้อมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน

ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การเชื่อมโยงระบบขนส่ง และ 2) กลยุทธ์การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ โดยมุ่งเน้นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงของ พร้อมทั้งรองรับการเติบโตที่เกิดจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในอนาคต

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การสร้างเครือข่ายพันธมิตรเพื่อพัฒนาธุรกิจ

ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ดึงดูดการลงทุนด้วยการให้สิทธิประโยชน์ และ 2) กลยุทธ์ส่งเสริมความเข้าใจผู้ประกอบการระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการกระตุ้นการลงทุนในพื้นที่ด้วยการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการที่จะเข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษด้วยการจัดตั้งหน่วยที่ปรึกษาทาง

ธุรกิจ สร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจระหว่างนักลงทุน ผู้ผลิต ผู้ประกอบการค้า และผู้ให้บริการโลจิสติกส์ผ่านการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้เกิดเครือข่ายทางธุรกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงของ และผู้ประกอบการในเมืองห้วยทรายและพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่อเนื่องไปยังมณฑลยูนนาน

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และ 2) กลยุทธ์การสร้างผู้ประกอบการในภูมิภาค มุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการผลิตของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่เข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงภาคการเกษตรเข้ากับภาคอุตสาหกรรม จัดตั้งกองทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการในลักษณะของสินเชื่อเพื่อธุรกิจดอกเบี้ยต่ำ โดยในระยะเริ่มต้นส่งเสริมผู้ประกอบการด้วยการให้ความรู้และแนวทางในวิเคราะห์แผนธุรกิจ ส่วนในระยะยาวมีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ให้ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา การตลาดระหว่างประเทศ การบริหารจัดการองค์กรธุรกิจสมัยใหม่

ยุทธศาสตร์ที่ 5: การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ขับเคลื่อนกลไกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ 2) กลยุทธ์สร้างเสริมความเข้าใจด้านวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการผ่านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ และไม่เป็นทางการผ่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเชื่อใจระหว่างท้องถิ่น กระชับความสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เป็นประชาคมเดียวกัน

2. การกำหนดทางเลือกสำหรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด 2 ทางเลือกที่สำคัญสำหรับประเมินผลกระทบสะสม ได้แก่ ทางเลือกที่ 1 คือ ไม่มีการนำยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และทางเลือกที่ 2 คือ มีการนำยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

3. ผลการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์

จากการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 23 ราย นำไปสู่การประเมินคะแนนผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (แสดงดัง **ตารางที่ 2**) ผลการศึกษา มีดังนี้

3.1 ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจของทั้ง 2 ทางเลือก มีดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจมีค่าเป็นลบ (-0.20) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ มีค่าเป็นลบ (-0.25) เนื่องจากเกิดความผันผวนของเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการขาดนโยบายด้านการกระตุ้นและส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ขีดความสามารถในการแข่งขันลดลง ความต้องการสินค้าส่งออกลดลงเนื่องจากไม่มีคุณภาพและไม่สามารถแข่งขันในภูมิภาคได้ แรงงานประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาแย่งงาน เป็นต้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ มีค่าเป็นลบ (-0.35) เนื่องจากนโยบายส่งเสริมอาชีพในปัจจุบันยัง

ไม่มีประสิทธิผลเพียงพอที่จะส่งเสริมคนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง มีแรงงานไร้ฝีมือจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาแย่งงานในสาขาต่าง ๆ ทำให้แรงงานท้องถิ่นเกิดการไหลออกนอกพื้นที่ และเกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพในที่สุด

ประเด็นการพัฒนาสาธารณูปโภค มีค่าเป็นบวก (0.40) เนื่องจากปัจจุบันมีการพัฒนาสาธารณูปโภคที่เพียงพอในระดับหนึ่ง ทั้งถนนทางหลวงหมายเลข 1020 (ถนน R3A) ที่ขยายเป็น 4 เลนที่สามารถเชื่อมโยงไปยังตัวจังหวัดและอำเภอใกล้เคียงได้หลายเส้นทาง มีระบบไฟฟ้า/ประปา/แหล่งพลังงานงานเชื้อเพลิง/ที่พักอาศัยที่ส่วนใหญ่สามารถรองรับความต้องการได้เพียงพอ แต่มีบางบริเวณซึ่งเป็นส่วนน้อยที่มีปัญหาถนนสายรองพังจากการสัญจรของรถบรรทุกน้ำหนักมากหรือยังไม่เพียงพอ แต่ก็ไม่ถึงกับเป็นปัญหามากนักในภาพรวมของอำเภอ สำหรับระยะยาว สาธารณูปโภคส่วนใหญ่ยังคงเพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปาส่วนภูมิภาค เป็นต้น มีแผนดำเนินโครงการตามนโยบายที่หน่วยงานของตนกำหนดไว้ เพื่อตอบสนองความต้องการใช้สาธารณูปโภคที่เพิ่มขึ้นทุกปี

ทางเลือกที่ 2 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจมีค่าบวก (2.60) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ มีค่าเป็นบวก (0.75) เนื่องจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแรงงานภาคก่อสร้างในตำบลสถานและตำบลศรีดอนชัยที่เป็นเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ แรงงานภาคเกษตรในตำบล และแรงงานภาคการท่องเที่ยวและบริการในตำบลต่าง ๆ รวมไปถึงผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กในพื้นที่ซึ่งได้รับประโยชน์ดังกล่าว

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ มีค่าเป็นบวก (1.05) เนื่องจากเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอเชียงของจะเติบโตขึ้น และมีความหลากหลายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ และเกิดการไหลเวียนของแรงงานในธุรกิจสาขาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงอาชีพดั้งเดิมก็จะถูกส่งเสริมศักยภาพให้สูงขึ้นเช่นเดียวกัน มีกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจและเกิดเครือข่ายความร่วมมือของภาคธุรกิจต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่มีความเข้มแข็งมากกว่าเดิม

ประเด็นการพัฒนาสาธารณูปโภค มีค่าบวก (0.80) เนื่องจากการมีพัฒนาระบบสาธารณูปโภคค่อนข้างมีความครบถ้วนสมบูรณ์ เกิดความพร้อมสำหรับรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งน่าจะทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น ถนน ระบบพลังงานไฟฟ้า ระบบประปา เป็นต้น

3.2 ความยั่งยืนทางด้านสังคม

ผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านสังคมของทั้ง 2 ทางเลือก มีดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านสังคมมีค่าบวกลดลง (1.16) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมการดำรงชีวิต มีค่าเป็นบวกเท่ากัน (1.04) เนื่องจากอำเภอเชียงของประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ที่หลากหลาย เช่น ชาวไทยพื้นเมือง ไทยลื้อ ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ เป็น ซึ่งจะมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตคล้ายคลึงกัน แต่อาจมีประเพณีที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป โดยมีการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการกิน การนับถือศาสนา หรือการแต่งกาย และส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบท เช่น ทำการเกษตร มีการไปมาหาสู่กัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ยกเว้นตำบลเวียงเชียงของ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท สาเหตุเนื่องจากการเป็นย่านธุรกิจการค้า การบริการ โรงแรม ร้านอาหารต่าง ๆ ที่มีประชากรนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยร่วมกับประชากรในท้องถิ่น และบางส่วนไม่มีการไปมาหาสู่กันและมีพฤติกรรมต่างคนต่างอยู่

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชน มีค่าเป็นลบ (-0.30) คุณภาพชีวิตโดยรวมของประชากรอาจลดต่ำลง เนื่องจากอาจได้รับผลกระทบเชิงลบในหลายประเด็น เช่น ไม่มีนโยบายและงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาอำเภออย่างจริงจัง การย้ายถิ่นฐานออกนอกพื้นที่อาจเกิดเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี แรงงานภาคอุตสาหกรรม หรือแรงงานภาคก่อสร้าง เนื่องจากแหล่งทำงานในพื้นที่มีอยู่จำกัดและไม่หลากหลายต่อความต้องการมีงานทำ เกิดผลกระทบต่อเนื่องทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวห่างเหินกันมากขึ้น ด้านระบบการศึกษาและระบบสาธารณสุขที่มีอยู่อาจไม่ดึงดูดให้ประชากรเข้ามาใช้บริการ เนื่องจากส่วนใหญ่มีค่านิยมไปใช้บริการในอำเภอเมืองเชียงราย ซึ่งถือว่ามีความเจริญมากกว่าอำเภอเชียงของ

ประเด็นการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจ มีค่าเป็นบวก (0.42) เนื่องจาก ประชาชนหลายภาคส่วนในอำเภอเชียงของมีบทบาทพอสมควรในการพัฒนาพื้นที่ จะเห็นได้จากการที่ผู้นำชุมชน ประชาชน พนักงานท้องถิ่นของรัฐ กลุ่มรักษ์เชียงของ รวมถึงหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการแสดงความคิดเห็นบ่อยครั้งเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงประเด็นการพัฒนาอื่น ๆ ในพื้นที่เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนานโยบายร่วมกัน และความสำเร็จในการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะเห็นได้จากเอกสาร “แนวทางแผนแม่บทเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงรายอำเภอเชียงของ” ที่ประชาชนในพื้นที่กำหนดขึ้นมาเพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งมีแนวคิด “1 เมือง 2 แบบ สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” 1 เมืองหมายถึงอำเภอเชียงของ สำหรับ 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศหรืออุตสาหกรรมสีเขียว และแบบที่สองคือเป็นพื้นที่อนุรักษ์วัฒนธรรมอัตลักษณ์ดั้งเดิม

ทางเลือกที่ 2 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านสังคมมีค่าเป็นลบ (-1.05) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมการดำรงชีวิต มีค่าเป็นลบ (-1.56) เนื่องจากประชากรต่างถิ่นจำนวนมากเข้ามาพักอาศัยในพื้นที่ ทำให้สัดส่วนการเป็นสังคมเมืองเพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่น ตำบลสถานและศรีดอนชัยที่มีการพัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ตำบลบุญเรืองที่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งจากความต่างทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การกำหนดขอบเขตพื้นที่การพัฒนาตามนโยบาย 1 เมือง 2 แบบ ที่ได้กำหนดพื้นที่พัฒนาแยกออกจากกันอย่างชัดเจนจะสามารถช่วยรักษาวิถีชีวิต/วัฒนธรรมการดำรงชีวิตดั้งเดิมของประชากรท้องถิ่นให้สามารถคงอยู่ต่อไปได้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชน มีค่าเป็นบวก (0.30) เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบสาธารณูปโภคมีความพร้อมต่อความต้องการของประชากรอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา สถาน/โรงพยาบาล ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ทำให้ภาพรวมคุณภาพชีวิตของประชากรดีขึ้น แต่อาจมีบ้างบางประเด็นที่อาจยังเป็นผลกระทบด้านลบที่ต้องเฝ้าระวัง เช่น การเกิดอุบัติเหตุท้องถนนหรือการจราจรติดขัดในบางเวลา การก่ออาชญากรรมในพื้นที่ หรือโรคระบาดที่เกิดจากประชากรต่างถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ดี ประเด็นด้านลบดังกล่าวอาจเกิดขึ้นชั่วคราวหรือช่วงเวลาสั้น ๆ

ประเด็นการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจ มีค่าเป็นบวก (0.21) โดยคาดว่าประชาชนในอำเภอเชียงของจะยังคงมีส่วนร่วมในการพัฒนา เนื่องจากมีภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความความร่วมมือกันอย่างแข็งขัน ทั้งภาครัฐในท้องถิ่น ภาครัฐส่วนกลาง เอกชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและประชาชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จะเกิดการหลั่งไหลของประชากรจำนวนมาก ทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ เช่น กลุ่มพ่อค้า กลุ่มแรงงานต่างด้าว กลุ่มนายทุน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้อาจทำให้อำนาจการต่อรองของประชาชนในพื้นที่ค่อย ๆ ลดลงกว่าในอดีต เนื่องจากการเกิดกลุ่มอำนาจใหม่เข้ามาในพื้นที่

3.3 ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมของทั้ง 2 ทางเลือก มีดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเป็นลบ (-1.07) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรน้ำ มีค่าเป็นลบ (-0.16) เนื่องจากในระยะนี้มีกิจกรรมการใช้ทรัพยากรน้ำในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงจำนวนประชากรที่เติบโตขึ้นตามระยะเวลา ทำให้ปริมาณทรัพยากรน้ำอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะน้ำใช้เพื่อการเกษตรเกิดความไม่มั่นคงตามมา ปริมาณน้ำเสียอาจเพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการปล่อยน้ำทิ้งในสถานประกอบการหรือที่พักอาศัยใหม่ ๆ หรือแม้กระทั่งการถมที่ดินสูง ทำให้กีดขวางทางเดินน้ำในฤดูฝน อย่างไรก็ตาม น้ำใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคจะยังคงเพียงพอต่อความต้องการใช้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาพอากาศ มีค่าเป็นลบ (-0.09) เนื่องจากส่วนใหญ่มีกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของประชากร ได้แก่ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ทำให้เกิดการเผาเพื่อปรับพื้นที่ในฤดูแล้งมากยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว การลักลอบตัดไม้ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งเก็บกักคาร์บอนที่สำคัญ ส่งผลให้เกิดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากขึ้น ส่วนปัญหาการเผาขยะมูลฝอยก็เพิ่มปริมาณมากขึ้นเช่นเดียวกัน เนื่องจากในพื้นที่ทุกตำบลของอำเภอเชียงของไม่มีระบบกำจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ในพื้นที่กิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เกิดผลกระทบสะสมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยา ไม่มีผลกระทบ (0) เนื่องจากการไม่ดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะทำให้ไม่มีการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างขึ้นในพื้นที่ และการใช้น้ำบาดาลก็มีไม่มากนัก ทำให้ความเสี่ยงของการยุบตัวหรือความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหวที่มีต่อโครงสร้างธรณีวิทยามีน้อย อย่างไรก็ตาม พื้นที่อำเภอเชียงอยู่ในเขตพื้นที่ 2 ข ที่มีความรุนแรงน้อยกว่า VII-VIII เมอร์คัลลี่ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความเสี่ยงต่อแผ่นดินไหวในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรดิน มีค่าเป็นลบ (-0.10) เนื่องจากมีการปรับถมพื้นที่นาและที่สาธารณประโยชน์บางบริเวณในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ไม่เหมาะสมกับประเภทของดิน ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายดินตามมา ด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินยังอยู่ในระดับพอใช้ แต่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ จากการเผาตอซังและวัชพืช ที่ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง และจากการสัมภาษณ์พบว่าบางบริเวณ เช่น ตำบลเวียงมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร และกระทบต่อการปนเปื้อนของแหล่งน้ำ ทำให้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าวไม่ได้ ซึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้นในระยะยาวจะเกิดผลกระทบสะสมเชิงลบต่อทรัพยากรดิน

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านระบบนิเวศ ระยะสั้นไม่ได้รับผลกระทบ (0) มีค่าเป็นลบ (-0.08) เนื่องจากพื้นที่ป่าสงวนและป่าอนุรักษ์ถูกบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์มากขึ้น ปัญหาขยะมูลฝอยของทุกตำบลที่ไม่สามารถกำจัดได้ ปัญหาการปล่อยน้ำเสียจากสถานประกอบการและชุมชนลงสู่แหล่งน้ำ ปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตรปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำ เป็นต้น ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ในระยะยาวจะเกิดการสะสมมากขึ้นและอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

ความหลากหลายทางชีวภาพที่ลดลง ตลอดจนพื้นที่เขียวลดลง เป็นต้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านขยะและสิ่งปฏิกูล มีค่าลบ (-0.38) เนื่องจากปัจจุบันทุกตำบลของอำเภอเชียงของไม่มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งผลกระทบการเปลี่ยนแปลงขยะในระยะยาวนี้ถูกตั้งสมมติฐานว่าทางหน่วยงานท้องถิ่นไม่สามารถจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ได้ ทำให้คาดการณ์ผลกระทบได้ว่าหากปริมาณจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จะทำให้ปริมาณขยะมีมากขึ้นตามมา และทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ในระยะยาว เช่น การปนเปื้อนของน้ำชะขยะหรือสารเคมีจากขยะลงสู่แหล่งน้ำผิวดินและใต้ดิน การเผาขยะในที่โล่งที่ทำให้เพิ่มปริมาณมลภาวะทางอากาศและก๊าซเรือนกระจก ระบบนิเวศและทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากขยะมูลฝอย เป็นต้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านสุนทรียะ มีค่าเป็นลบ (-0.20) เนื่องจากอาจมีสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้นตามกาลเวลา ซึ่งเป็นผลกระทบจากการพัฒนาตามปกติอยู่แล้ว ทำให้มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบทางสายตาเกิดขึ้นได้ เช่น การสร้างตึกสูงหรืออาคารบริเวณชุมชน ส่งผลให้เกิดความแปลกแยก เกิดการข่มและไม่กลมกลืนกับสิ่งปลูกสร้างในชุมชน หรือการสร้างสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จะทำให้คุณค่าและความงดงามของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวลดลงได้

ทางเลือกที่ 2 ผลกระทบสะสมรวมมิติความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเป็นลบ (-1.01) สามารถพิจารณารายประเด็นผลกระทบได้ดังนี้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรน้ำ มีค่าเป็นลบ (-0.44) เนื่องจากการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้มีสิ่งปลูกสร้างและประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นตามมา เช่น ในนิคมอุตสาหกรรมจะมีกิจกรรมการสูบน้ำจากแหล่งน้ำข้างเคียงมาใช้ในกระบวนการ ทำให้เกิดการแย่งน้ำจากภาคการเกษตรที่ประสบปัญหาน้ำไม่เพียงพอทุกปีเป็นประจำอยู่แล้ว และการปล่อยน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งที่พักอาศัย และสถานประกอบการหากไม่มีมาตรการควบคุมและบริหารจัดการที่ดี อาจทำให้คุณภาพน้ำบริเวณใกล้เคียงเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงลบได้ รวมถึงน้ำเสียจากอาคารพาณิชยกรรม/สถานประกอบการและครัวเรือน ที่คาดว่าจะมีปริมาณน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมการปรับถมที่ดินให้สูงจากทั้งการก่อสร้างถนนหรือที่พักอาศัยจำนวนมากในพื้นที่ อาจทำให้เกิดการกีดขวางการไหลของน้ำได้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาพอากาศ มีค่าเป็นลบ (-0.09) เนื่องจากจำนวนของพาหนะและกิจกรรมการใช้พลังงานฟอสซิลและพลังงานไฟฟ้าที่มากขึ้น การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรและการลักลอบตัดไม้ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การเผาพื้นที่เกษตรกรรมในที่โล่ง กระบวนการเผาไหม้ในโรงงานอุตสาหกรรม กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งผลทำให้เกิดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบสะสมเชิงลบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว สำหรับกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมอาจไม่ส่งผลคุณภาพอากาศมากนัก เนื่องจากนิคมอุตสาหกรรมในอำเภอเชียงของ ถูกกำหนดให้เป็นอุตสาหกรรมสีเขียว ยกเว้นในอนาคต หากมีการเพิ่มประเภทของอุตสาหกรรมที่มีความเข้มข้นเข้ามาในพื้นที่ย่อมเกิดความเสี่ยงที่จะเกิดผลกระทบเชิงลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยา มีค่าเป็นลบ (-0.13) เนื่องจากมีกิจกรรมการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างจำนวนมาก เช่น อาคารพาณิชกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งการก่อสร้างจะต้องดำเนินการออกแบบอาคารให้รับแรงสั่นสะเทือน ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดการรับน้ำหนัก ความต้านทานความคงทนของอาคารและพื้นที่ที่ดินที่รองรับแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว พ.ศ. 2550 ของกระทรวงมหาดไทย หากมีการสร้างอาคารที่ไม่ได้

มาตรฐาน ย่อมเกิดความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งบริเวณภาคเหนือ นอกจากนี้ การเติบโตของเศรษฐกิจและจำนวนประชากร ทำให้มีการใช้น้ำบาดาลในระดับที่สูงขึ้น อาจส่งผลต่อการยุบตัวของแผ่นดินและโครงสร้างทางธรณีวิทยา บริเวณที่มีความเสี่ยง เช่น ตำบลศรีดอนชัย และตำบลสถานที่เป็นแหล่งนิคมอุตสาหกรรมและที่พักอาศัยของแรงงาน

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรดิน มีค่าเป็นลบ (-0.20) เนื่องจากมีกิจกรรมที่ทำให้ดินเสื่อมโทรม เช่น การเผาตอซังหรือวัชพืชเพื่อปรับพื้นที่การเกษตรที่ทำเป็นประจำทุกปีในฤดูแล้ง หรือการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อถางทำการเกษตร มีแนวโน้มขยายขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีศักยภาพจำกัดและพื้นที่ป่าไม้ในอำเภอเชียงมีอาณาเขตกว้างขวาง ทำให้ยากต่อการติดตามตรวจสอบได้ ในภาพรวมจึงมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสม อย่างไรก็ดี ในอีกมุมหนึ่ง คาดว่าการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษจะช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมภาคเกษตรหรือเกษตรกรให้สามารถพัฒนาวิธีปฏิบัติด้านการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ซึ่งน่าจะทำให้ดินในพื้นที่เกษตรค่อย ๆ มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นตามมา ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟูและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรพอสมควร

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านระบบนิเวศ มีค่าเป็นลบ (-0.16) เนื่องจากมีจำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำลายระบบนิเวศเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกป่าเพื่อแพ้วถางทำการเกษตร การปล่อยน้ำเสียชุมชนลงสู่แหล่งน้ำ การใช้สารเคมีในภาคเกษตรปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศเชิงลบในระยะยาว ดังนั้นสถานภาพของระบบนิเวศบางระบบอาจเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวร เช่น ชนิดพันธุ์ที่อาจสูญพันธุ์ที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตถูกทำลาย เกิดการย้ายที่อยู่อาศัยออกนอกพื้นที่ ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านขยะและสิ่งปฏิกูล มีค่าเป็นลบ (-0.57) เนื่องจากคาดการณ์ว่าโครงการบริหารจัดการน้ำเสียและขยะน่าจะเกิดขึ้นในบริเวณพัฒนาโครงการ ทำให้ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนอกโครงการ ซึ่งก็คือพื้นชุมชนต่าง ๆ ยังไม่สามารถแก้ไขได้ นอกจากนี้ แม้ว่าผังเมืองจะจำกัดบริเวณของกิจกรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษไว้ให้ห่างจากชุมชน แต่ทว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรต่างถิ่นหลั่งไหลเข้ามาอาจทำให้เกิดการสร้างที่พักอาศัยรองรับใกล้กับชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยตามมาในชุมชนอย่างมาก ประกอบกับการที่ชุมชนหรือหน่วยงานท้องถิ่นหากยังไม่สามารถบริหารจัดการและจัดหาแหล่งกำจัดขยะมูลฝอยได้ จะทำให้สถานการณ์ของขยะมูลฝอยในระยะยาวของอำเภอเชียงของปานปลายมากขึ้น

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงด้านสุนทรียะ มีค่าเป็นลบ (-0.40) เนื่องจากมีการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก เช่น การสร้างถนน อาคารพาณิชยกรรม อาคารสำนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นต้น แม้ว่าการก่อสร้างดังกล่าวจะถูกจำกัดบริเวณไว้ด้วยผังเมืองรวมอำเภอเชียงของก็ตาม หากสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวอยู่ในระยะสายตาจากการสัญจรของประชาชนจากถนนหรือเห็นได้จากชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบทางสายตาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การข่มหรือความแปลกแยกของสิ่งปลูกสร้างใหม่ ทำให้เกิดความไม่กลมกลืนต่อสภาพแวดล้อม ดังนั้น ในระยะยาวจะมีผลกระทบทางลบต่อทัศนียภาพโดยรวมได้

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาในภาพรวม ซึ่งพบว่าคะแนนถ่วงน้ำหนักรวมของผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของทางเลือกที่ 1 มีค่าเป็นลบ (-0.29) และทางเลือกที่ 2 มีค่าเป็นบวก (0.57) เมื่อพิจารณารายมิติผลกระทบ พบว่า ทางเลือกที่ 1 ผลกระทบ

สะสมมิติความยั่งยืนทางด้านสังคมมีค่าเป็นบวก (0.21) และผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (-0.09) และสิ่งแวดล้อม (-0.41) มีค่าเป็นลบ สำหรับทางเลือกที่ 2 พบว่า ผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจมีค่าเป็นบวก (1.14) และผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านสังคม (-0.19) และสิ่งแวดล้อม (-0.38) มีค่าเป็นลบ

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาคะแนนผลกระทบสะสมมิติความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ประเด็นผลกระทบ	ค่าน้ำหนัก	ผลกระทบสะสม ทางเลือกที่ 1		ทางเลือกที่ 2	
		ระดับ	คะแนนถ่วงน้ำหนัก	ระดับ	คะแนนถ่วงน้ำหนัก
1. ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ					
1.1 การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้	0.25	-1	-0.25	3	0.75
1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ	0.35	-1	-0.35	3	1.05
1.3 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค	0.40	1	0.40	2	0.80
รวม	**1.00**		**-0.20**		**2.60**
2. ความยั่งยืนด้านสังคม					
2.1 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมการดำรงชีวิต	0.52	2	1.04	-3	-1.56
2.2 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชน	0.30	-1	-0.30	1	0.30
2.3 การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ	0.21	2	0.42	1	0.21
รวม	**1.00**		**1.16**		**-1.05**
3. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม					
3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรน้ำ	0.22	-1	-0.22	-2	-0.44
3.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาพอากาศ	0.09	-1	-0.09	-1	-0.09
3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยา	0.13	0	0.00	-1	-0.13
3.4 การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรดิน	0.10	-1	-0.10	-2	-0.20
3.5 การเปลี่ยนแปลงด้านระบบนิเวศ	0.08	-1	-0.08	-2	-0.16
3.6 การเปลี่ยนแปลงด้านขยะและสิ่งปฏิกูล	0.19	-2	-0.38	-3	-0.57
3.7 การเปลี่ยนแปลงด้านสุนทรียะ	0.20	-1	-0.20	-2	-0.40
รวม	**1.01**		**-1.07**		**-1.99**

4. ผลกระทบสะสมรวม					
4.1 ผลกระทบสะสมต่อความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ	0.44	-0.20	-0.09	2.60	1.14
4.2 ผลกระทบสะสมต่อความยั่งยืนทางด้านสังคม	0.18	1.16	0.21	-1.05	-0.19
4.3 ผลกระทบสะสมต่อความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม	0.38	-1.07	-0.41	-1.99	-0.76
รวม	**1.00**		**-0.29**		**0.20**

สรุปและอภิปรายผล

การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ทำการศึกษาผลกระทบ 2 ทางเลือก ได้แก่ ทางเลือกที่ 1 คือ ไม่มีการนำยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ และทางเลือกที่ 2 คือ มีการนำยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ โดยใช้หลักการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าทางเลือกที่ 2 เป็นทางเลือกที่มีความเหมาะสมที่สุด

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าอำเภอเชียงของสมควรที่จะได้รับการพัฒนาโดยการนำยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษมาดำเนินการในพื้นที่ เนื่องจากทางเลือกดังกล่าวส่งผลดีในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น ๆ เช่น จิรนนท์ พุทธา (2558) ได้ทำการศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า ทางเลือกที่มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมดมาใช้ เป็นทางเลือกที่มีความเหมาะสมที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ฝ่ายวิจัยธุรกิจ (2557) ที่พบว่าการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษละวา ประเทศเมียนมา จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยโดยรอบ ทำนองเดียวกับผลการศึกษาของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (2554) ที่พบว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นหัวใจสำคัญในการดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาในประเทศเวียดนาม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wang (2012) ที่พบว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะทำให้รายได้ของแรงงานเพิ่มสูงกว่าค่าครองชีพในท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร แม่โจ้โพลล์ (2557) ที่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอเชียงของเห็นว่ามีความพร้อมในด้านแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม/ประเพณี ด้านโรงแรมและที่พักในอำเภอเชียงของ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากการค้าการลงทุน ส่งผลทำให้เกิดการค้าขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้มากขึ้น ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าภาพรวมในระยะยาวของการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษจะเกิดผลดี แต่ก็มีผลกระทบเชิงลบตามมาเช่นกัน ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าเกิดผลกระทบเชิงลบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (2557) ที่ศึกษาแนวทางและมาตรการเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนของประเทศไทย ซึ่งพบว่าผลกระทบเชิงลบทางสังคม จะส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใหม่ เกิดการแข่งขันสูงจากแรงงานต่างถิ่นที่เข้ามา รวมทั้งแรงงานต่างด้าวหรือต่างถิ่นอาจก่อปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ประชาชนให้ทั่วถึงและชัดเจน โดยนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างรอบด้านทั้งผลดี ผลเสียในระยะสั้นและระยะยาวที่เกิดจากการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ ไม่ควรนำเสนอข้อมูลเฉพาะด้านที่ดีเพียงด้านเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับและลดข้อแย้งต่าง ๆ และเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน

2. ควรสนับสนุนการจ้างงานในภาคธุรกิจต่าง ๆ แก่ประชาชนในพื้นที่เป็นลำดับแรก และส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นที่มีฝีมือหรือไร้ฝีมือให้มีศักยภาพสูงขึ้น สามารถแข่งขันกับแรงงานต่างถิ่นได้ และควรสนับสนุนอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. นโยบายและกิจกรรมที่กำหนดในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ควรมีความต่อเนื่องและคงอยู่ในระยะยาว ซึ่งไม่ว่าใครก็ตามที่เข้ามาบริหารหรือรับอำนาจการบริหารต่อจากผู้บริหารที่หมดวาระ ก็ยังสามารถเข้ามาขับเคลื่อนนโยบายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้โดยไม่สะดุด

4. ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากปัจจุบันอำเภอเชียงของประสบปัญหาการท่องเที่ยวซบเซาอย่างมาก ขาดจุดขายที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจีนที่ผ่านเข้าด่านเชียงของมักจะมีเป้าหมายไปเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดอื่น ทำให้อำเภอเชียงของเป็นแค่ทางผ่านเท่านั้น

5. ควรสร้างแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในภาพรวมทั้งอำเภอ โดยอาจบริหารแยกพื้นที่เป็นสองส่วน คือส่วนแรกบริเวณนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นบริเวณที่ต้องวางมาตรการเข้มงวดในการควบคุมมลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง ต้องมีประชาสัมพันธ์ข้อมูลการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ชุมชนใกล้เคียงทราบเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกันได้ ส่วนที่สองบริเวณที่ไม่เป็นนิคมอุตสาหกรรม (พื้นที่ชุมชน พื้นที่ป่า) ซึ่งเป็นบริเวณที่ต้องเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นปัญหาใหญ่ รัฐจะต้องสร้างระบบกำจัดที่เหมาะสมที่ทุกฝ่ายยอมรับ เช่น ระบบเตาเผา ซึ่งใช้พื้นที่น้อย รวมถึงรณรงค์ให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เพื่อให้สามารถนำไปกำจัดได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่กำลังลดลงทุกขณะ

6. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บตัวอย่างประชากรโดยวิธีเชิงปริมาณ เพื่อเปรียบเทียบ/และหรือผสมผสานระหว่างผลการศึกษาเชิงคุณภาพและผลการศึกษาเชิงปริมาณ

7. ควรทำการศึกษาผลกระทบ หลังจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่ได้มีการดำเนินการแล้วระยะหนึ่ง เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่แท้จริง และนำไปสู่การบรรเทาผลกระทบทางลบ เพื่อให้ยุทธศาสตร์นี้เกิดผลดีแก่ประชาชนในพื้นที่และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

References

Center of Economics Research and Agricultural Forcast Maejopoll. (2014). **Chiang Khong District is ready to be a new tourist attraction of border after opening the 4th Thailand – Laos Friendship Bridge**. Retrieved July 20, 2016, from www.maejopoll.mju.ac.th

Chiang Khong District Office. (2015). **Supporting document for the special economic zone, Chiang Rai, Chiang Khong District master plan.**

Department of Business Research, Export-Import Bank of Thailand. (2014). **Thilawa Special Economic Zone...The area for large investment projects in Myanmar**. Retrieved July 20, 2016, from http://www.exim.go.th/doc/newsCenter/44582.pdf

Department of International Trade Promotion. (2011). **Special economic zones in Vietnam**. Retrieved July 20, 2016, from http://aec.ditp.go.th/attachments/article/95/Special:2520Industrial:2520Zone.pdf

International Institute for Trade and Development. (2016). **Research guidelines and measures for the development of special economic zones in border areas of Thailand.** Retrieved August 18, 2016, from http://www.cpd.go.th/cpd/thaiaseancoop/download/Thai/Articles/เขตเศรษฐกิจพิเศษ-ITD-สรุป.pdf

National Reform Council. (2015). **The 25th Reform : Resource Management System : Sustainable between industry and communities with eco-city concept**. Retrieved July 20, 2016, from http://library2.parliament.go.th/giventake/nrc2557-report.html

Office of the National Economics and Social Development Board. (2014). **Strategic Plan for the Special Economic Zone Development, Volume 1, Chiang Khong District Chiang Rai Province**. Bangkok : Office of the National Economics and Social Development Board.

Poboon, C. (2013). **Environmental Assessment**. Bangkok : Bangkok Block.

Putta, J. (2015). **Strategic Environmental Assessment (SEA) for Special Economic Zone (SEZ) Development Strategy: A Case Study of Kanchanaburi Province**. Master's thesis on Environmental Management, Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration.

Ratchakitcha. (2015). **Rule of the Office of the Prime Minister on special economic development zone**. Retrieved July 20, 2016, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/E/347/1.PDF

The Committee on the Special Economic Development Zone Policy. (2015). **The 2nd Phase of the Special Economic Development Zone according to NC-SEZ Announcement No. 2/2015**. Retrieved July 20, 2016, from http://enlawfoundation.org/newweb/wp-content/uploads/SECB Announcement 2- 2558_SEZphase2.pdf

Vassanadumrongdee, S. (2011). **The preparation of Strategic Environmental Assessment framework for Eco Industrial Town : A Case Study of Map Ta Phut, Rayong**. Retrieved July 20, 2016, from http://www.tuhpp.net/files/SEF.pdf

Victor, D. and Agamuthu, P. (2014). Policy Trends of Strategic Environmental Assessment in Asia. **Environmental Science & Policy.** 41, 63-76.

Wang, J. (2013). The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities. **Journal of Development Economics**. 101, 133–147.